

Dotazy ke hře

Jára Cimrman

ZÁVĚREČNÁ BESEDA O CIMRMANOVĚ HŘE LIJAVEC

Prof. Ladislav Smoljak:

Vážení přátelé, vítám vás na našem představení. Úvodem jenom takovou malou organizační změnu: z technických důvodů jsme se rozhodli přehodit pořadí jed notlivých částí večera. My jsme původně nejdříve sehráli hru Lijavec a po ní následovala beseda o hře. Ovšem zkušenost ukázala, že to nebylo šťastné řešení, protože

většina diváků o přestávce nebo během besedy odešla, posledně jsme tu nakonec

zbyli sami. Takže dnes to obrátíme a začneme nejdříve tou besedou. Čili jestli máte

někdo nějaký dotaz k té hře, kterou uvidíte, tak se nestyďte a klidně se zeptejte. My

jsme tady od toho, abychom odpovídali... Nikdo? Můžete se zeptat na cokoli, co se

týká té hry třeba jen vzdáleně... Máme tu odborníky na jednotlivé aspekty celé

problematiky. Např. já mohu zodpovědět všechny dotazy týkající se historického

kontextu hry Lijavec, je to doba před první světovou válkou, to jsou vlastně

poslední léta vlády Františka Josefa I. K tomu by mohla být řada zajímavých dotazů. I

odpovědi samozřejmě. Pak tu máme kolegu Vondrušku, specialistu na anekdoty... tedy ne že by je musel zrovna vyprávět, jde spíš o literárně vědeckou analýzu. No,

jsou nějaké dotazy? Je tu také kolega Weigel, který zmapoval poslední léta Cimrmanova života... z té doby ta hra právě pochází. Pak je tu dr. Hraběta, znalec života ve věznicích. A konečně tu dnes máme i kolegu Kotka, mistra sportu, který nedávno navštívil místo posledního Cimrmanova pobytu. Vy jste, to je pravda, trochu

v nevýhodě, že jste ještě Lijavec neviděli, ale jistě vás napadá řada dotazů k tomu,

co už teď o tom víte. Celé drama se odehrává v takzvaném herberku. Co je to vlastně takový herberk? To jistě mnozí z vás nevědí a my tu máme odborníka, prof.

Vondrušku, který by dovedl dotaz podobného druhu zodpovědět.

Prof. Pavel Vondruška:

Ano, tak to je zajímavý dotaz a je vidět, že tazatel má takovou zdravou filologickou

zvědavost. Náš čtyřdílný Příruční slovník naučný toto heslo neobsahuje. Také Otto mlčí. Zato v Trávníčkovi najdeme sice stručné, ale postačující vysvětlení:

ní: v původním významu znamená herberk útulek pro cestující tovaryše. V přeneseném významu znamená totéž slovo velký nepořádek. Vnucuje se jistě otázka,

proč máme pro pojem nepořádek stejné pojmenování jako pro pojem útulku. Já myslím, že na odpověď přijdete sami. Zkuste si představit takový herberk, stavení

často jen dřevěné, někde při okraji prašné cesty, o jedné místnosti, velké a si tak jako naše jeviště, bez jakéhokoli sociálního zařízení, a v něm na podlaze, na slamnicích, pod houněmi nebo jen tak pod kabáty čtyřicet, padesát, někdy i sto deset tovaryšů. A teď si představte, že všichni ti tovaryši se na noc zuli. A takový tovaryš,

nesmíte si ho idealizovat, to nebylo jako třeba tady kolega Weigel, který se před

představením oholil, umyl, vzal si čistou košili, ponožky... Takovým tovaryšům se o ponožkách ani nesnilo. Ti měli, vážení přátelé, onuce. Já nevím, jestli víte, co to taková onuce byla. Ono když vám řeknu, že to byly nastříhané proužky plátna, tak to tak hrozně nevypadá. Ale představte si, co se s takovým proužkem plátna stane, když je do něho zavinuta noha, která ujde za den desítky kilometrů v parnu, prachu nebo blátě, noha, která se pochopitelně potí...

Smoljak: Já myslím, pane kolego, že by to stačilo...

Vondruška: No, ne, ono to tam visí, přes noc!!! A nevětrá se tam! A ty tovarýše si musíte vynásobit dvěma, abyste měli představu, kolik takových onucí...

Smoljak: Ano, tak děkuji kolegovi Vondruškovi. Tak to bychom měli vysvětlen ten název. Další dotaz.

Vondruška: Ono se to bagatelizuje, ta problematika toho vandru. Ale já bych vás tam poslal, pane kolego. Na jednu noc! A viděl byste. Ona by vás přešla chuť na vandrování.

Smoljak: Ano, tak diskuse se nám rozproučila... Jsou ještě nějaké dotazy? (Jestliže se během besedy někdo z publika opravdu přihlásí a jeho dotaz bude korespondovat s některou z připravených odpovědí, předá Smoljak slovo příslušnému kolegovi. Některé dotazy může improvizovaně zodpovědět sám. Dotazy, s nimiž si účinkující nebudou vědět rady, se odbudou např. takto: „To je hezký dotaz, ale my tu máme lepší.“ Nebo: „Ano, to je pěkná otázka, ale já bych ji formuloval přece-
ji.“ Přeformuluje ji v otázku zcela jinou.)

Vidím, že přímé dotazy z publika nejsou... My tu naštěstí máme řadu dotazů z minulých besed a některé opravdu stojí za to. Takže bychom mohli začít jimi, než se někdo osmělí. Tak je tu např. dotaz (vytáhne ze štůsku papírů lístek), jak dlouho vládl císař František Josef I. To mohu zodpovědět sám. František Josef I. na trůn nastoupil na trůn v r.1848, tedy v roce, kdy Evropou otřásají revoluce. Francie, Uhry, Německo, ba i Čechy. A vládl až do r.1916, kdy zemřel, aniž se dověděl, jak dopadla 1. světová válka, kterou vlastně započal. Takže byl na trůně bez dvou roků sádek-
sát let. Víte, když je v učebnici napsáno 1848 až 1916, člověku to tak prosmí hlavou, aniž si uvědomí, jaká obrovská časová plocha vlády jediného člověka je tím pokryta. Já jsem si tady připravil takový malý příklad. Představte si šestiletého chlapce, který jde v r. 1848 v osm ráno do školy. Jde s tou brašnou, přeleze dvě tři barikády, potká toho Friče, Špínu, Márinku, při jde do školy, posadí se do škamny a vedle tabule vidí obraz císaře Františka Josefa I. Uplyne čtrnáct let, chlapci je dvacet, ožení se, má chlapečka a po šesti letech jde tento jeho syn zase do školy. To už jsou ty barikády uklizeny samozřejmě, píše se rok 1868, je to o dvacet let později (14 plus 6), a ten synek vidí vedle tabule zase obraz Františka Josefa I. No a pak se historie opakuje: chlapec dospěje, při počteme

mu tedy do dvacítky těch čtrnáct let, má chlapce, ten jde po šesti letech zase do školy, jsme opět o dvacet let dál, píše se rok 1888, a vedle školní tabule - koho nevidí: Františka Josefa I. A máme tu zase jeho syna, dalších dvacet let, rok 1908, a vedle tabule pořád pevně visí ten nesmrtelný František Josef I. To už máme, přátelé, čtvrtou generaci, která má vedle tabule stále stejný obrázek. Jen si to porovnejte, jak my jsme to za sedmdesát let měli proti nim pestré. Čili, přátelé, teď už máme představu, co to je bezmála sedmdesát let vlády. Taková dlouhá vláda musí být vyčerpávající jak pro vládnoucího, tak pro ty ovládané. A tohle Cimrman pěkně vystihl ve hře, kterou jste právě viděli, tedy kterou uvidíte. Cimrman cítí tu oboustrannou únavu panovníka i jeho národů a tuší, že stačí jeden jediný silnější náraz a monarchie se rozpadne. To tušení bylo samozřejmě umělecké. Cimrman nemohl vědět, že tím nárazem bude 1. světová válka. On ho symbolizuje přírodním živlem, silným a dlouhým deštěm - lijavcem. A máme tu před sebou další dotaz: Jak se Jára Cimrman dostal do starobince? To je, myslím, otázka jako šitá pro doc. Weigela.